

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРИ ИНТЕГРИРАНЕ НА КОНЦЕПЦИЯТА ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА МИКРО РАВНИЩЕ

Мирослав Ангелов

Икономически университет - Варна

РЕЗЮМЕ — В съвременното динамично развитие на икономиката и индустрията в частност, интеграцията на концепцията за устойчиво развитие в бизнес организациите е една от най-сериозните предпоставки и възможности за постигане на конкурентни предимства и положителна репутация и престиж в обществото. Постигането на тази цел преминава през разрешаване и приемане като приоритет справянето с конкретни предизвикателства при интегриране на концепцията. В статията се разглежда през какви етапи преминават развитието на тези предизвикателства в последните 2-3 десетилетия. Целта е да се изведе рамка от предизвикателства при интегриране на концепцията за устойчиво развитие на микро равнище, последвана от опита и изследванията на различни световни и регионални институции и изследователи. Резултатите от разработката могат да послужат за разработване на един нов далновиден подход за интеграция на концепцията на ниво бизнес организация.

Ключови думи: Бизнес организация, интеграция, предизвикателства, микро равнище, устойчиво развитие

CHALLENGES IN INTEGRATION OF THE CONCEPT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT AT MICRO LEVEL

Miroslav Angelov

University of economics – Varna

Abstract — In the modern dynamic development of economy and industry in particular, the integration of the concept of sustainable development in business organizations is one of the most serious conditions and opportunities to achieve competitive advantages and goodwill and prestige in society. Achieving this goal goes through the authorization and acceptance as a priority addressing specific challenges in integrating the concept. The article examines in what stages of development undergo these challenges in the last 2-3 decades. The aim is to put the framework of challenges in integrating the concept of sustainable development at

micro level, followed by experience and research of various global and regional institutions and researchers. The results of development can serve to develop a new visionary approach for integration of the concept of business organization level.

Keywords: Business organization, integration, challenges, micro level, sustainable development

ВЪВЕДЕНИЕ

През последните десетилетия концепцията за устойчиво развитие се утвърждава като една от най-значимите инициативи на ООН, стратегии за развитие на всички икономики и бизнес организации, научни области за изследване, както на макро, така и на микро равнище от редица научни и практико-приложни изследователи от цял свят. Сред някои от основните предизвикателства, които подсилват дискусията са ефективното ангажиране на различните заинтересовани страни (като се има предвид обхвата на целите на устойчиво развитие относно "всичко" и "всеки"), огромните изисквания за получаване на данни и анализът им, необходим за проследяване на напредъка, както на макро равнище, за страните които интегрират концепцията в националните си планове и стратегии за развитие, така и на микро равнище, персонализирайки индикатори за оценяване и включването им в рамката за управление на бизнес организациите.

Концепцията за устойчиво развитие получава все по-нарастващо признание, но остава нова идея за много бизнес ръководители. За доста от тях, тя остава абстрактна и теоретична. От друга страна защитата на капиталовата база на организацията е добре приет принцип от бизнеса. И все пак организациите по принцип не признават възможността за разширяване на това понятие относно световните природни и човешки ресурси. Ако устойчивото развитие се отнася до достигане на потенциала на бизнес организациите, то трябва да бъде интегрирана в системите им за планиране и оценяване. За да стане факт това, концепцията трябва да бъде представена в условия, които са познати на бизнес ръководителите. За тяхно улеснение и по-добро разбиране трябва да изведем и едно представително определение на концепцията за устойчиво развитие, което се извежда от Международният институт за устойчиво развитие¹:

„За бизнес предприятието, устойчиво развитие означава, приемане на бизнес стратегии и дейности, които отговарят на нуждите на предприятието и неговите заинтересовани страни днес, като същевременно се защитават, поддържат и подобряват човешките и природни ресурси, които ще му бъдат необходими в бъдеще.“

¹ International Institute for Sustainable Development (IISD) (1992). Business Strategy for Sustainable Development: Leadership and Accountability for the 90s, published by the International Institute for Sustainable Development in conjunction with Deloitte & Touche and the World Business Council for Sustainable Development, p. 11

Това определение е предназначено да помогне на бизнес мениджърите да приложат концепцията за устойчиво развитие в собствените им организации. Въпреки това е важно да се подчертае, че то не може да бъде постигнато само чрез едно предприятие (или само чрез цялата бизнес общественост на една държава), които да са изолирани случаи. Концепцията е повсеместна философия, до която всеки участник в глобалната икономика (включително потребителите и правителството) трябва да възприемат, за да се отговори на съвременните потребности, без да се излага на риск способността на бъдещите поколения да задоволяват своите собствени. От една страна е това, а от друга са предизвикателствата, пред които се изправя всяка една бизнес организация, която иска да интегрира и приложи концепцията в своята дейност. До голяма степен те са обвързани с принципите и целите, които са поставени от ООН² за следване и реализиране при приложение и интегриране на концепцията от глобално до локално равнище и за следване от всеки индивидуален потребител.

Динамичното и иновативно развитие на бизнес организациите в глобален план, поставя пред тях нови предизвикателства, с които трябва да се справят през последните няколко десетилетия. Със стартиране на процеса по интегриране и приложение на концепцията за устойчиво развитие дава възможност на тези, които го направят да се справят с тези предизвикателства по по-бърз и ефективен начин и да ги направи по-привлекателни за потребителите и по-конкурентоспособни на световните и регионални пазари.

Устойчивото развитие е добро за бизнеса само по себе си. То създава възможности на доставчиците на „зелените потребители“, на разработчиците на екологично по-безопасни материали и процеси, на фирмите, които инвестират в еко-ефективност, както и на тези, които се ангажират със социалното благополучие на обществото. Тези предприятия като цяло имат конкурентно предимство, постигат положителна репутация и престиж сред местната общност и отразяват техните усилия в стълбовете, от които е изградена концепцията.

Настоящата разработка има за цел, да се изведат и характеризират предизвикателствата при интегриране на концепцията за устойчиво развитие на микро равнище, както и до какви резултати може да доведе това – подобряване на конкурентоспособността на бизнес организацията и ефектите върху неговата дейност при приемане и разрешаването им. Разработката може да послужи за разработване на един нов далновиден подход за интеграция на концепцията на микро равнище.

² United Nations (11 August 2015). Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development, published by United Nations.

ПОСТАНОВКИ И ВЪЗГЛЕДИ ОТНОСНО ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВОТА ПРИ ИНТЕГРИРАНЕ НА КОНЦЕПЦИЯТА ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА МИКРО РАВНИЩЕ

Концепцията за устойчиво развитие трябва да бъде включена в политиките и процесите на бизнеса, следвайки нейните принципи и цели. Темата за предизвикателствата, пред които се изправят бизнес организациите имат интересна история в теорията и практиката. Още през 1992 г. според Международния институт за устойчиво развитие³, този нов начин на управление може да се реализира и без разработване на нов метод за целта, а вместо това бизнес организациите се нуждаят от нова културна ориентация и обширни уточнения към нейните системи, практики и процедури. Двете основни области или предизвикателства пред системата на управление, които трябва да бъдат променени, са тези, занимаващи се с:

- По-голяма отчетност на нетрадиционните заинтересовани страни;
- Непрекъснато подобряване на отчетните практики.

Заедно с динамичното индустриално развитие през последните две десетилетия се развиват и принципите и целите на концепцията, както и се променят предизвикателствата, пред които се изправят бизнес организациите при интегрирането ѝ в своята дейност. Развиват се, както теоретичните, така и практико-приложните постановки, а това се отразява върху глобалното развитие и в частност върху цялостното развитие на бизнес организациите.

За разлика от Международният институт за устойчиво развитие, през 1999 г. Европейската комисия⁴ подчертава необходимостта от разработване на нов интегриран подход за устойчиво развитие, като се вземат предвид целите за опазване на околната среда, развитието на икономиката и социалното развитие. Отбелязват потенциала на екологичните политики за увеличаване на конкурентоспособността на индустрията и създаване на възможности за заетост. Посочват се още необходимостта от подходяща комбинация от политически инструменти, включително и по-широкото използване на инструменти свързани с пазарния принцип и доброволни подходи, като се вземе предвид ефективността на разходите за различните мерки. Също така се признават подобренията спрямо опазване на околната среда, направени от индустрията като същевременно се подчертава необходимостта от по-нататъшно разработване на далновиден бизнес подход към околната среда. Ролята на концепциите за екологична ефективност и отговорното предприемачество са подчертани, както и необходимостта да се гарантира правилното функциониране на вътрешния пазар.

³ International Institute for Sustainable Development (IISD) (1992). *Business Strategy for Sustainable Development: Leadership and Accountability for the 90s*, published by the International Institute for Sustainable Development in conjunction with Deloitte & Touche and the World Business Council for Sustainable Development, p. 29

⁴ European Commission (25.10.1999). COMMISSION STAFF WORKING PAPER on SUSTAINABLE INDUSTRIAL DEVELOPMENT, SEC(1999) 1729, Brussels, p. 3

В тази връзка от Европейската комисия извеждат и предизвикателствата, пред които са изправени бизнес организациите. Тя ги отбелязва по следния начин:⁵

- Предизвикателство свързано с околната среда – според Европейската комисия това е едно от най-големите предизвикателства пред индустрията и необходимостта от непрекъснато подобряване на екологичното ѝ представяне, за да се получи съвместимост с устойчивото развитие. Значителните подобрения, които реализират от индустрията са правилният път и подход при интегриране на концепцията в дейността ѝ;

- Отговорно предприемачество - Концепцията за отговорно предприемачество, представена от ООН като признаване на бизнес ролята за постигане на устойчиво развитие, означава че компаниите могат да управляват своите операции по такъв начин, че да увеличат икономическия си растеж и да повишат конкурентоспособността си, като същевременно се гарантира опазване на околната среда и се насърчава социалната отговорност. Някои нови подходи и стратегии, като например екологичната ефективност, жизнения цикъл и устойчивия продуктов дизайн, са въведени и приети от фирми, които желаят да бъдат лидери при опазване на околната среда и индустриалните иновации;

- Концепцията за еко-ефективност - очертава се като иновативна бизнес стратегия, комбинираща опазване на околната среда и икономическата ефективност, за да създаде повече стойност с по-малко въздействие върху околната среда. Тя помага на фирмите да разбират предизвикателствата на устойчивото развитие и да ги доведе до повишаване на ефективността в техните процеси и създаване на нови и по-добри продукти, например намаляване на материали и енергоемкост, намаляване на използването на невъзобновяеми ресурси и токсични вещества, повишаване на рециклираните материали и трайност на продукта и увеличаване на интензивността на обслужване на техните стоки и услуги. Еко-ефективността може да осигури връзка между интегрирането на проблемите на устойчивото развитие засегнати на микро ниво и на макро ниво и в този смисъл, тя може да бъде важен елемент на стратегията за интеграция в индустриалната политика, поощрявайки напредъка към устойчиво индустриално развитие;

- Нови предизвикателства: Глобализация, информационно общество и промени в моделите за производство и потребление - Индустриалната трансформация се ускорява от глобализацията, която провокира важни структурни промени в промишлеността и в структурата и организацията на фирми и пазари. Тя също така дава по-голямо значение на услугите в сравнение с производството. Развитие на информационното общество играе водеща роля в този процес с възникването на нова световна икономика, основаваща се на мрежи и нематериални активи. Тази трансформация има потенциала вече да допринесе за преминаване към по-устойчиво производство и потребление, друго основно предизвикателство поставено пред индустрията и бизнеса;

⁵ European Commission (25.10.1999). COMMISSION STAFF WORKING PAPER on SUSTAINABLE INDUSTRIAL DEVELOPMENT, SEC(1999) 1729, Brussels, pp. 5-15

- Другите заинтересовани страни – постигането на устойчиво индустриално развитие очевидно може да се случи само чрез отворен диалог, кооперация и партньорство с останалите заинтересовани страни. Всички политически мерки и решения трябва да се предприемат на основата на тясно сътрудничество между всички заинтересовани страни, включително бизнеса и обществеността, неправителствените организации и всички държавни институции на всяко равнище.

- Междусекторни проблеми: Климатични промени, разширяване и заетост – макар и климатичните промени да са глобален проблем и предизвикателство, то те трябва да се възприемат от всяко икономическо равнище. Намалването на ефектите от човешката дейност върху световния климат и изпълнението на целите, установени в Протокола от Киото⁶ са успешни само при интегриране на подходящи мерки във всички области на политиката, включително в индустриалната политика. Заседанията на Европейския съвет поставят голямо значение върху постигането на високо равнище на заетост като първостепенен политически приоритет. Повишаването на синергията между околната среда и индустриалната политика са движещата сила за постигане на тази цел. Защитата на околната среда и една конкурентоспособна икономика, могат да увеличат екологичната и икономическа ефективност и също така спестяват ресурси за икономическо и социално развитие, а по този начин допринасят за създаване на заетост. Иновациите в областта на технологиите, производствените процеси, продуктите и управлението на околната среда са от ключово значение за постигане на тази цел. Предизвикателствата на устойчивото развитие са от решаващо значение за страните кандидатки през 1999 г. и техният индустриален сектор. Тяхната среда е деградирала, имат малко ресурси за изпълнение на екологичните цели и техните индустрии често са твърде слаби, за да се конкурират и да генерират доход за социално развитие.

Тези и други предизвикателства са в основата на разработване и интегриране на един нов далновиден бизнес подход в развитието на бизнес организациите. Предпоставки за това са и политическите мерки възприети от Европейския съюз и Европейската комисия, както и разработването на стратегия за устойчиво индустриално развитие, чиято цел е постигането на интеграция на екологичните опасения и устойчивото развитие в индустриалната политика, а по този начин се насърчава защитата на околната среда, конкурентоспособността, иновациите и заетостта. В дългосрочен план постигането на тази стратегия е свързана с балансиране на трите стълба на устойчиво развитие – икономически, екологичен и социален.

Темата за предизвикателствата при интегриране на концепцията за устойчиво развитие на микро равнище придобива все по-голям интерес във времето, при развитие на концепцията и разширява и повишава интереса към изследване от научните и практико-приложни среди. В едно изследване от 2002 г., Schaltegger and

⁶ Ангажимент приет от определени страни, за да се намалят емисиите на парникови газове, договорени на конференциите от Киото по Рамковата конвенция на ООН по изменение на климата през декември 1997 година.

etc.⁷, извеждат една друга гледна точка свързана с интегриране на концепцията на ниво организация, която по същност прилича на тази на Европейската комисия с разликата, че се извеждат някои по-конкретни характеристики на предизвикателствата. Те ги разглеждат в четири основни групи по следния начин:⁸

- Предизвикателство свързано с екологичната устойчивост: Екологична ефективност – вече се отбелязва, че всички човешки дейности влияят върху екосистемата, в това число и върху икономическата дейност. Централни екологични проблеми като парниковия ефект, унищожаването на озоновия слой, замърсяване на почвата и водите, намаляването на биоразнообразието и т.н. са вредни за хората и околната среда. Тези прекалено общи екологични тежести в много области, изправят бизнеса срещу предизвикателството да направи значителни намаления върху въздействието на техните производствени процеси, продукти, услуги, инвестиции на и за опазване на околната среда. Общо казано екологичната ефективност измерва степента на абсолютна стабилност на околната среда, с други думи, степента, до която се постига целенасочено обективно минимизиране на въздействието върху околната среда;

- Предизвикателство свързано със социална устойчивост: Социална ефективност - Бизнес предприятията са поставени в социален контекст. Те се поддържат и се влияят от голям брой заинтересовани страни. Управлението им отдавна е изправено пред социалната задача за управлението на хора и организиране на дейности. Но това не означава, че всеки бизнес автоматично може да се разглежда като социален или справедлив. Социалното предизвикателство към управлението се състои в осигуряването на съществуването и успеха на предприятието, докато в същото време се има предвид разнообразието от социални, културни и индивидуални социални искания. Това дава възможност да се запази социалното възприемане на предприятието и легитимирането на неговите дейности. Опазването на легитимацията му включва отчитане на по-голямо разнообразие от фактори както на междурегионално и между поколенията равенство свързано с правата, справедливост, равенство на нужди и изпълнението им. Трябва да се има в предвид, на първо място, че социалните, екологични и икономически проблеми могат да противоречат един на друг, и второ, че те никога не могат да бъдат напълно удовлетворени като цяло с оглед на ограничените човешки, времеви и финансови ресурси. Така по отношение на социалните въпроси, управлението е изправено пред предизвикателството за определяне на приоритетите в диалог с основните заинтересовани страни и на увеличаване на положителните социални въздействия на бизнеса и намаляване на отрицателните такива. В следствие на всичко гореописано едно предприятие може да

⁷ Schaltegger, S., Herzig, C., Kleibir, O., Muller, J. (2002). SUSTAINABILITY MANAGEMENT IN BUSINESS ENTERPRISES: Concepts and Instruments for Sustainable Organization Development, Published by: The Federal Ministry for the Environment, Nature conservation and Nuclear Safety (BMU) Division for Environment and Economy, Germany

⁸ Schaltegger, S., Herzig, C., Kleibir, O., Muller, J (2002). SUSTAINABILITY MANAGEMENT IN BUSINESS ENTERPRISES: Concepts and Instruments for Sustainable Organization Development, Published by: The Federal Ministry for the Environment, Nature conservation and Nuclear Safety (BMU) Division for Environment and Economy, Germany, pp. 6-10

бъде описано като социално-ефективно, ако ефективно намалява абсолютното ниво на негативните социални последици и успява да ги запази на ниски нива и ако това води до важни положителни социални последици и ползи. Концепцията за социална ефективност, както и степента на ефективно удовлетворяване на социалните проблеми, все още не са ясно определени и до днес;

- Предизвикателство свързано с икономическата устойчивост към околната среда и социалното управление: Еко-ефективност и социална ефективност - традиционното икономическо предизвикателство се състои в повишаване на стойността на акциите и увеличаване на рентабилността на продукти и услуги, предизвикателството свързано с икономическата устойчивост трябва да се занимава с управление на околната среда и социално управление. Защото ориентирани към печалба предприятия, работещи в конкурентна среда, се установяват и функционират предимно за стопански цели, докато опазването на околната среда и социалната ангажираност в тях винаги се изправят пред предизвикателството за увеличаване на стойността за акционерите, давайки своя принос към печалбата или поне до минимизиране на разходите;

- Предизвикателство свързано с интегриране на корпоративното устойчиво развитие – истинското предизвикателство за управление на корпоративната устойчивост е свързано с интеграцията на концепцията, а това се изразява в две направления. На първо място е комбиниране и едновременно разрешаване на трите гореописани предизвикателства и за целта трябва да се разработи един интегриран подход, който да разреши този проблем. На второ място е интегриране на управлението на околната среда и социалното управление в конвенционалното икономическо управление, като целта е обединяване не само на трите аспекта поотделно, но и на екологично-икономическите и социално-икономическите перспективи.

Въпреки приликите с изведените предизвикателства от Европейската комисия, то ясно се откроява една значима разлика, а именно разглеждане не само на трите стълба поотделно, но и техните комбинирани перспективи и характеристики. В разработката си авторите извеждат концепции и инструменти за посрещане на описаните предизвикателства.

Всичко посочено до сега ясно кореспондира с предизвикателствата, които продължават да заемат по-голяма значимост при интегриране на концепцията на микро равнище и все повече намират място при изследване на практическата ѝ приложимост. През 1-то десетилетие на 21 век интегрирането на концепцията в бизнес организациите продължава да среща своите трудности, но също така под натиска на отделните общности и заинтересовани страни все по-често се възприемат и отразяват мерки и инструменти за подобряване на дейността им и също така се отразяват положителни резултати и насоки от това. Много ярко това се откроява в изследване на Dvorakova and Zborkova⁹ от 2014 г., в което резултатите показват, че

⁹ Dvorakova, L., Zborkova, J. (2014). Integration of Sustainable Development at Enterprise Level, Published by Elsevier Ltd., Procedia Engineering 69, p. 690

мениджърите на компаниите приемат като свой първи основен приоритет и предизвикателство, максимизирането на печалбата и постигането на финансова стабилност. Но веднага след това именно под натиска на заинтересованите страни се извежда постигането на устойчив бизнес и произвеждането на устойчиви продукти и услуги, които да са в полза на обществото. Това доказателство подсилва значимостта на концепцията за устойчиво развитие и нейното интегриране в дейността на бизнес организациите. Предизвикателствата, пред които се изправят бизнес мениджърите всъщност са възможности при разрешаването им, за постигане на конкурентни предимства и положителна репутация и престиж сред обществото.

В две от последните изследвания на ООН¹⁰¹¹, се отбелязва значителен напредък по някои от целите и предизвикателствата, които трябва да се разрешават. Въпреки глобалния аспект на изследванията, резултатите могат да се сведат и до микро равнище, поради това че главните движещи сили във всяка икономика са бизнес организациите. Така например някои от резултатите са свързани с намаляване на бедността във всички региони на света до началото на световната финансова криза, подкрепена от силен икономически растеж в развитите, развиващите се и нововъзникващи икономики. Друг подобен напредък се отбелязва в увеличаване на дела на записаните в училище деца, както и подобряване на здравните резултати, които са част от социалното развитие на всяка икономика. Въпреки това обективно и реалистично в тези доклади се отбелязва и невъзможността до края на 2015 г. стратегиите и целите, които са приети да се осъществят. Трудностите и предизвикателствата, пред които се изправят икономиките и отделните бизнес организации са обвързани с условията, в които се развиват. При приемане на тези цели се отбелязва, че различията вътре във всяка държава, различията в отделните бизнеси и сектори са предпоставка за това да не могат да се постигнат и разрешат всички проблеми и предизвикателства, пред които се изправят при интегриране на концепцията за устойчиво развитие.

В докладите се отбелязват прогреса и темповете на икономически растеж в Азия и как това допринася за постигане на глобалните цели. В други региони, тези на по-слабо развитите страни, резултатите не са толкова положителни. Но тук се извежда и едно от основните предизвикателства за всяка една икономика и бизнеса в частност, а именно как икономическия растеж е съпътстван често от неравенство в доходите в обществото, обвързано с неравностойното социално развитие и достъпа до здравни услуги на значителна част от жителите в едно общество, които са дискриминирани по различни признаци.

Глобалните промени по време и след световната финансова криза се отразяват рязко върху развитието на всички икономики по света и освен рухването на финансовия и банков сектор и сътресенията, които последват се отразяват и върху

¹⁰ United Nations (2013). Sustainable Development Challenges – World Economic and Social Survey, Department of Economic and Social Affairs, E/2013/50/Rev. 1 ST/ESA/344, New York

¹¹ United Nations (3 July 2013). Integrated Approaches to Sustainable Development Planning and Implementation, Department of Economic and Social Affairs - Division for Sustainable Development, New York

международната търговия, инвестициите и до спиране на финансовите потоци в световен мащаб. Рецесията от 2009 г. и бавното възстановяване, увеличават безработицата и предизвикателството с бедността отново е на дневен ред. Всичко това се отразява върху хранителния и енергийния сектор, а оттам и върху развитието на всяка една икономика и на бизнеса в нея. Контрастът между глобалната финансова криза и развитието на бизнеса на регионално и глобално равнище е отчетлив и всичко постигнато от началото на новото хилядолетие, трябва отново да бъде постигано и единствено опита и изминалите събития могат да спомогнат за това.

Не на последно място Ayres¹², отбелязва ускоряване на деградацията на околната среда, което е доказателство, че светът е изправен пред силно устойчиво предизвикателство, т.е. има ограничения за заменяемост на определени форми на природния капитал и по този начин до степеня, в която технологиите ще бъдат на разположение за преодоляване на екологичните и планетарни предизвикателства в бъдеще. Тъй като много форми на този природен капитал са от съществено значение за оцеляване на човека в дългосрочен план, неговото опазване е от решаващо значение. Един бъдещ глобален дневен ред трябва да се справи с това силно устойчиво предизвикателство и да се улесни трансформиращата промяна на всички нива - местни, национални и глобални.

В заключение ООН прави следният извод:¹³

„Опитът през последните две десетилетия показва неадекватността на различни подходи за секторно и двупосочно базирано планиране да препращат комплексни глобални и национални предизвикателства свързани с устойчивото развитие, чиито взаимни зависимости и взаимовръзки надхвърлят отделните сектори и националните граници. Националните правителства се сблъскват с разработването и прилагането на стратегии, планове и политики, които са насочени към системна трансформация и стабилизация. Това изисква признаване и по-добро разбиране на динамичната взаимозависимост и взаимосвързаност на множество сложни системи и подсистеми - като водната, енергийната и екосистемите - и въздействията и промените в тях, които ще преминат в различни бъдещи заплахи, включително и в изменението на климата. Това е от ключово значение за намаляване на риска от катастрофални сътресения и провал в междусекторните системи и експлоатирането на полезните възможности от изградената обратна връзка, което засилва устойчивостта на тези системи и устойчивостта на уязвимите групи от населението, които зависят от тях. Традиционните секторни подходи и инструменти не се вписват в тази цел, поради комплексността и сложния характер на предизвикателствата, което се подчертава от подхода на интегрираните системи, който е от решаващо значение за планиране и формулиране на стратегията за устойчиво развитие.“

¹² Ayres, Robert (2007). On the practical limits to substitution. Ecological Economics, vol. 61, No. 1, pp. 115-128.

¹³ United Nations (3 July 2015). Integrated Approaches to Sustainable Development Planning and Implementation, Department of Economic and Social Affairs - Division for Sustainable Development, New York, p. 5

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРИ ИНТЕГРИРАНЕ НА КОНЦЕПЦИЯТА ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА МИКРО РАВНИЩЕ

За да може едно общество и бизнеса да се обединят около конкретни идеи и цели за изпълнение е необходимо да се изведат предизвикателствата, пред които са изправени. В случая с концепцията за устойчиво развитие, тези цели се препокриват в пълна сила с почти всички проблеми на развитите, развиващите се и слабо развитите общества. В повечето предизвикателства се открояват трите стълба на устойчиво развитие, а именно икономическия, екологичния и социалния. Концепцията е разработена като универсален начин за справяне с широк спектър от предизвикателства поставени пред бизнеса, свързани с околната среда, правата на работниците, защита на потребителите и корпоративното управление, както и влиянието на бизнес поведението върху по-широки социални проблеми като глада, бедността, образованието, здравеопазването и човешките права – и възможността за подобряване на взаимовръзката между всички тях. Но също така има и един четвърти аспект, който ги обединява и може да се разграничи като аспект свързан с предизвикателства от общ характер. Такива са обвързани с интеграцията на устойчивото развитие, както и прозрачността и участието на заинтересованите страни в процеса на дейността на предприятията. Целите, които ООН поставя пред глобалния свят за реализиране през следващите години, също играят важна роля при извеждане на предизвикателствата, пред които се изправят предприятията, защото повечето от тях изискват инвестиране на сериозни средства, както финансови, така и времеви. Предприемат се мерки и се разработват програми за преодоляването им, както на макро равнище, така и на микро равнище, където спецификите в повечето случаи са доста по-различни в сравнение едни от други.

Бизнес устойчивостта се отнася до бизнес модели и управленски решения основани на финансови, екологични и социални предизвикателства. Според Ivey et al.¹⁴ устойчивите компании:

- Създават дългосрочна финансова стойност;
- Знаят как техните действия влияят на околната среда и активно работят за намаляване на тяхното въздействие;
- Грижат се за своите служители, клиенти и общности и работят за да постигнат положителна социална промяна;
- Разбират, че трите основи на бизнеса са тясно свързани една с друга.

В тази връзка предизвикателствата могат да се представят по следния начин, използвайки като база изследване на Ivey et al.¹⁵, имайки предвид и значимостта и принципите на устойчиво развитие и извеждайки ги под формата на въпроси, пред които трябва да се изправи всяка една организация при интегриране на концепцията

¹⁴ Ivey, R., Bansal, T., Chort, V.: Changing the System – The 10 Sustainability Challenges for Canadian Business in 2013, Network for Business Sustainability, Produced in part by Deloitte, 2013, p. 5

¹⁵ Ivey, R., Bansal, T., Chort, V.: Changing the System – The 10 Sustainability Challenges for Canadian Business in 2013, Network for Business Sustainability, Produced in part by Deloitte, 2013

за устойчиво развитие в нейната дейност, с необходимите очертания и характеристики на всяко едно от тях (Таблица 1):

Таблица 1

Рамка на предизвикателствата при интегриране на концепцията за устойчиво развитие на микро равнище

Предизвикателства	Очертания и характеристики
Как бизнеса може да допринесе за ефективното интегриране на публичната политика върху правилните проблеми?	Вграждане на обществената политика във въпросите свързани с околната среда, безспорно е комплексно предизвикателство. В държавите, където правителствата преодоляват инерцията и създават енергийни, икономически и социални политики, тези политики често са в конфликт помежду си на общинските и областните нива. Не само, че такъв конфликт заема голямо място в изискванията свързани с човешките ресурси на фирмите, които се опитват да се съобразят с множество и противоречиви политики - също така прави невъзможно за компаниите да образоват потребителите за отговорно използване на техните продукти и услуги.
Как фирмите могат най-добре да се ангажират с веригата на стойността, индустрията и партньорите от неправителствените организации, за постигане на целите на устойчиво развитие?	Ефективно сътрудничество може да спомогне за ускоряване на устойчивостта по цялата верига на стойността или в индустрията. Компаниите трябва да правят всичко възможно, за да подобрят своите екологични и социални последици в рамките на техните операции, но тяхната абсолютна мярка за устойчивост на постигнатите резултати зависи от действията на доставчици, дистрибутори и всички други членове на техните вериги на стойността.
Как бизнеса може да помогне на заинтересованите страни да бъдат по информирани и ангажирани в националния диалог за устойчиво развитие?	Средностатистическият човек не знае какво означава „отговорно потребление“ или как да се отнася с въпроси свързани с енергията. Всички се нуждаят от гориво за автомобилите си или от батерии за използване на дадена техника, но никой не свързва тези неща със собственото си поведение или с по-широко обхватни въпроси свързани с въздействията от жизнения цикъл на тези продукти. Информацията в днешно време е най-ценният ресурс.
Какви корпоративни структури дават възможност на компаниите да изпълнят целите на устойчивото развитие?	Изграждането и интегрирането на устойчиво развитие в една организация не е лесна задача. Устойчивостта или корпоративната социална отговорност (КСО), остават до голяма степен поверени като отговорност само на един отдел или дори на един служител в много фирми. Дори когато устойчивостта е по-широко интегрирана в бизнес единиците, комуникацията остава предизвикателство. Устойчивостта по своята същност означава много различни неща за различните хора. Служителите имат различни мнения за това колко важна е тя и се борят за

	да разберат как се прилага и характеризира в тяхната работа.
Как компаниите могат да запазят своята дългосрочна програма за устойчивост, въпреки лидерските промени?	Големият набор от висши ръководители драстично засяга стратегията за постигане на устойчивост на една компания, чиито проекти често са с периоди на възвръщаемост от много години или дори от десетилетия. Новите лидери могат да окажат съществено влияние върху стратегията на компанията. Ако те не приемат целите за устойчивост на предшествениците си, могат да премахнат отдела за КСО или отговорника за това, защото са сериозен разходен център за организацията. Изборът на нов изпълнителен директор или управителен орган, трябва да се съобразява с неговите възгледи относно устойчивото развитие, за да продължи адекватно дейността на предшественика си и на компанията в тази сфера.
Как компаниите трябва да се ориентират към въпросите свързани с правата на коренното население?	Компаниите не разполагат с ясна посока по отношение на отговорностите на фирмите и правителствата към местното население. Политиката изостава в създаването на взаимно-изгодна рамка, в която фирмите и местното население могат да се включат. Чрез изграждане на по-ясно разбиране на гледната точка на местните за устойчивостта, фирмите могат да изградят взаимоотношения с техните общности, основани на взаимно уважение и доверие. Това неминуемо води до положителна репутация и престиж сред обществеността, а оттам и до конкурентни предимства. Отговорността се превръща във всеобща и помага за достигането на много общи цели за организацията и обществото.
Как предприятията могат да станат по-иновативни?	Големите компании имат инвеститори, които изискват тримесечни печалби, както и големи търговски марки, които представляват огромни инвестиции на време и ресурси. Това поставя липсата на място за провал и малко останали ресурси за експериментиране. В ерата на ниски маржове и само във времето за производство, това е трудно да оправдае инвестирането в творчески занимания с негарантирана възвръщаемост. Съществуват начини, които компаниите могат да използват за да намалят тяхното въздействие върху околната среда, създавайки позитивна социална промяна, което също е добро и за бизнеса и за преобразяване на бизнес моделите им. Идеята е да се инвестира време в това да се определи коя иновация относно устойчивостта е най-подходяща за конкретно предприятие. Извеждането на тези приоритети не само подобрява иновативността на организацията, а и спомага за развитието на отношенията ѝ с обществото, в което осъществява дейността си.

<p>Как фирмите могат да вградят „социалния лиценз“ в дейността си, чрез тяхната стратегия?</p>	<p>„Социалният лиценз“ в дейността се отнася до „мълчаливото“ желание на членовете на общността да дадат възможност на компанията да работи в техния регион. Въпреки че терминът произлиза от минния сектор, социалният лиценз е от решаващо значение за почти всички предприятия. Поддържането му е стратегически императив, така че мениджърите обвързани с устойчивото развитие се чудят как могат да оформят устойчивостта като начин за управление на риска и създаване на ефективни механизми. Предизвикателството пред мениджърите на компаниите е свързано с интегриране на устойчивостта в основите на всеки бизнес. Като всеки друг процес и този изисква време и една добра изградена взаимовръзка между компанията, обществото и институциите.</p>
<p>Как бизнеса и обществото могат да се подготвят ефективно за въздействията от изменението на климата?</p>	<p>Физическите последици от изменението на климата преобразуват цели индустрии, като например хранително-вкусовата промишленост, туризма и застраховането - да не говорим за индустриите, които разчитат на тях. Разговорът за изменението на климата трябва да се разшири, така че хората да видят връзката между техните дейности, които извършват „ден за ден“ и по-широкия проблем. Трябва да разберат как изборите и действията им днес се отразяват на бъдещето. Освен това трябва да разберат необходимостта от по-отговорно производство и потребление на стоките и услугите, които използват ежедневно и въздействието им върху климатичните промени.</p>
<p>Как фирмите могат да отговорят на разпространените изисквания за доброволно и задължително отчитане?</p>	<p>От глобалните стандарти за докладване на специфични за индустрията мерки, фирмите разходват значително време и ресурси за отчитане на техните програми за устойчивост. Задължително е фирмено пълно измерване и отчитане на регулаторните органи по въпроси свързани със здравето и безопасността на и за околната среда, както на опасните отпадъци, които се отделят, разрешителните, които се изискват, инцидентите с цялостната безопасност и възможните разливи и замърсявания. Те могат и трябва да публикуват своите собствени годишни или полугодишни доклади за социална отговорност, за корпоративната социална отговорност или за устойчивост. И много големи организации (и все по-често, малки организации) докладват резултатите от дейността си чрез международни, доброволни стандарти за устойчивост, като Глобалната инициатива за отчетност, Carbon Disclosure Project, Dow Jones Sustainability Index, Блумбърг, SustainAlytics, FTSE4Good и Asset4. Много инвеститори и анализатори изискват различни данни</p>

	за оценка на околната среда и/или социалната отговорност на фирмите. Един анализатор или индекс може да се съсредоточи върху етичните бизнес практики, друг върху разнообразието, а трети върху екологичните резултати.
Как фирмите могат да осигурят и/или да подобрят трудовите практики и условията на труд?	Разработване на програми за обучение и квалифициране на служителите и на програми за превенция и контрол на риска. Тези програми са свързани с повишаване благосъстоянието и качеството на живот на всички социални групи в обществото. Реализирането на законодателни, организационно-технически, здравни и други превантивни мерки ще допринесе за: осигуряване на необходимото ниво на защита на работното място; подобряване на здравето на работниците и служителите; продължаване на тенденцията за устойчиво намаляване на трудовия травматизъм; подобряване на качеството на работата. Задължително е непрекъснато актуализиране, усъвършенстване и разширяване на знанията и уменията на всички служители .
Как предприятията могат да постигнат равнопоставеност в рамките на дейността си?	Необходимо е по-справедливо да се разпределят доходите в рамките на корпорацията, като това трябва да се прави на база основните критерии (пол, възраст, заемана длъжност и др.). Много важно правило е и даване на възможност за участие на служителите при процеса на взимане на решения. Това е ключов елемент за устойчив, интелигентен и приобщаващ икономически растеж и се превръща в утвърдена област на действие в съответствие с договорите на ЕС и Хартата на основните права на ЕС. По-високият икономически растеж, по-високите равнища на заетост и по-голямото социално сближаване са немислими без равнопоставеното участие на всички участници в процеса във всички сфери на обществения живот.
Как фирмите се отнасят към въпроса свързан със защита на човешките права?	В условията на трудната икономическа и социална ситуация, пред която е изправена и България, е необходимо мобилизиране на човешките ресурси и по-качествено използване на икономическия потенциал на всички социални групи. Принципите за осъществяване на политиката за равни възможности и насърчаване на многообразието извеждат на преден план спазването на човешките права, толерантността и уважението към различията, така че всеки да прояви в най-пълна степен своя потенциал. Фирмите трябва да налагат принципите, залегнали във Всеобщата декларация за правата на човека ¹⁶ и основните

¹⁶ Всеобща декларация за правата на човека, Общо събрание на Организацията на обединените нации, 10 декември 1948 г. Заедно с основните инструменти, чрез които е кодифицирана, Международният пакт за граждански и политически права и Международният пакт за икономически, социални и

	<p>конвенции на Международната организация на труда (МОТ)¹⁷, основани на уважение към достойнството на човека, без ограничения. Предприятията трябва да подкрепят човешките права и правата на служителите съгласно законовата роля на бизнеса. Когато действието на правата на служителите попадне извън обхвата им на отговорност (например в случаи на нарушения от трети страни), те трябва да окажат съдействие, доколкото е възможно.</p>
<p>Как предприятията се справят с управлението на околната среда?</p>	<p>Внедряването на системи за управление по околна среда (СУОС) представлява един добър бизнес подход за решаване на предизвикателството свързано с опазване на околната среда.</p> <p>При прилагане на международния стандарт ISO 14001¹⁸ се има предвид устойчиво развитие и минимизиране на вредното въздействие върху околната среда, в резултат на извършваните от дружеството технологични процеси, дейности и услуги. СУОС се превръща в неделима част от общата система за управление на фирмата. Конструирването ѝ е един непрекъснат и интерактивен процес. В модела на системата се акцентира върху непрекъснато подобряване на екологичната ефективност и спазване на приложимото законодателство.</p>
<p>Как бизнеса може по-отговорно да използва ресурсите?</p>	<p>Предприятията имат пряк стимул да използват ефективно всякакви ресурси, за да поддържат ниски нива на разходи. Нуждаем се от нова форма на „устойчив“ или „зелен“ растеж, при който нарастването на икономическата дейност и на благоденствието или благосъстоянието е разделено от нарастването на потреблението на ресурси и всъщност може да бъде постигнато с по-ниски нива на потребление на ресурси. Предприятията, които не са ефективни в използването на своите ресурси или произвеждат продукти по прахоснически начин, трябва да бъдат подложени на натиск и обратно предприятията, които използват ефективно ресурсите си и предоставят ефективни продукти и услуги, трябва да започнат да процъфтяват и да се насърчат, когато икономиката се възстанови. Трябва да се работи все повече с представители на бизнеса и различните организации на гражданското общество, както и на обществеността и потребителите, за да са наясно с</p>

културни права, тя формира Международната харта за правата на човека.
<http://www.un.org/en/documents/udhr/>

¹⁷ 8-те основни или фундаментални конвенции, определени от Управителния орган на Международната организация на труда (МОТ), <http://www.ilo.org/global/standards/introduction-to-international-labour-standards/conventions-and-recommendations/lang--en/index.htm>

¹⁸ International Standard Organization (2011). ISO 14001:2011 - Environmental management systems -- Guidelines for incorporating eco-design, Published by ISO.

	неотложността на въпроса за ефективно използване на ресурсите и да го подкрепят активно с всякакви възможни средства. Въвеждане на кръгова икономика.
<p>Как предприятията се справят с вредните емисии и отпадъците, които са резултат от дейността им?</p>	<p>Кръговата икономика се отнася, както до ефективното използване на ресурсите, така и до премахване на отпадъците. Преходът към по-кръгова икономика изисква промени навсякъде по веригите на стойността, от проектиране на продуктите до новите стопански и пазарни модели, от нови начини за превръщане на отпадъците в ресурс до ново поведение на потребителите. Тя разчита в много голяма степен на повторната употреба и висококачественото рециклиране. С годините световната индустрия влага огромни усилия, за да намали отделянето на вредни вещества в атмосферата и да покрие екологичните си задължения. Голяма част от тези задължения са свързани с измерване на различни параметри на въздуха в предприятията и осигуряването на съответствие с пределно допустимите концентрации на вредни вещества. Нормативните изисквания по отношение на качеството на атмосферния въздух в много страни налагат осъществяване на мониторинг на околния въздух преди и след конструирането на дадено индустриално съоръжение, както и изготвяне на предварителни прогнозни планове на емисиите според емисионните фактори. Безспорно един от най-надеждните и широко използвани методи е непрекъснатият мониторинг на емисии. Устройствата, използвани за такъв тип мониторинг и контрол, най-често директно измерват емисиите и приравняват стойностите на вредните вещества към действащите стандарти и регулации.</p>
<p>Как бизнеса трябва да предотврати или да реагира срещу екологични щети и рискове?</p>	<p>Нарастващата индустриализация след Втората световна война води до значително повишаване на аварията, свързани с опасни вещества. В следствие на тежки химически и от друг тип аварии от 70-те години до 1-то десетилетие на 21 век, се приемат глобални и общностни законодателни актове, целящи предотвратяването на подобни аварии и ограничаване на последиците от тях за човека и околната среда. Въвеждат се изисквания за системите за управление на сигурността, планове за действие при аварии и планиране използването на земята и се затыгат изискванията за инспекции и информиране на обществеността. Създават се вътрешни и външни евакуационни планове и информация за обществеността. От друга страна екологичната отговорност изисква пълното отстраняване на щетите, причинени на природните ресурси и техните услуги и връщането им в изходно състояние. Ефикасните системи за управление, подходящи за големината и</p>

	<p>предмета на стопанската дейност, дават възможност на дружествата по-добре да управляват рисковете, да се възползват от благоприятните възможности, да подобряват своето изпълнение в екологичен аспект и да засилват репутацията си и често водят до по-добри финансови резултати. Успешната и ефективна система за екологично отговорно управление представлява динамичен, непрекъснат процес, инициран и подкрепян от ръководствата и предполага взаимно полезна комуникация между клиентите, техните работници и местните общности, засегнати от проекта или дружеството-клиент.</p>
--	--

Предизвикателствата не са само трудности, пред които се изправя дадено предприятие, когато иска да приложи и да интегрира концепцията за устойчиво развитие в дейността си. Те също така са възможност, при приемането им за приоритет и изпълнение, да доведат до силни конкурентни предимства, да подобрят дейността и комуникацията между предприятието и общността като цяло, може да доведе до разкриване на нови пазари, да подобри условията на труд на служителите, да се опази околната среда и да доведе до значителни приходи, които ще позволят на предприятието да се развива и да подобрява дейността и въздействието си върху обкръжаващата го среда.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Конкурентоспособността и положителното развитие на световната, регионалната и местната икономики са тясно свързани с прилагане на концепцията за устойчиво развитие в стратегиите на бизнес организациите в тях. Всичко това е обвързано с постигането на балансираност между трите стълба, които изграждат концепцията – икономическа ефективност, опазване на околната среда и социалната справедливост. Тези три измерения притежават различни характеристики и възможности за развитие на всяка една бизнес организация. Постигането на балансираност между тях отразяват предизвикателствата, които възникват при интеграция на концепцията на микро равнище.

Основно тези предизвикателства при интеграция на концепцията за устойчиво развитие могат да се разгледат в няколко основни групи, които са следните:

- Екологична устойчивост;
- Социална устойчивост;
- Икономическа устойчивост свързана с опазване на околната среда и социалното управление;
- Процесът на интегриране на концепцията за устойчиво развитие.

От една страна интегрирането на концепцията дава различни възможности за развитие на бизнес организацията и за справяне с широк спектър от предизвикателства поставени пред бизнеса, свързани с опазване на околната среда,

защита правата на работниците, защита на потребителите и усъвършенстване на корпоративното управление, както и влиянието на бизнес поведението върху глобални социални проблеми като глад, бедността, образованието, здравеопазването и човешките права – и възможността за подобряване на взаимовръзката между всички тях. От друга страна са постигането на конкурентни предимства на световните, националните или местни пазари и положителна репутация и престиж сред обществеността. Интегрирането на концепцията има и своята цена за всяка бизнес организация, а именно инвестирането на сериозен финансов и времеви ресурс. Оправдаването на тази инвестиция е свързана с желанието на всички заинтересовани страни да получават по-качествени, устойчиви и отговарящи на всички техни изисквания продукти и услуги. Пазарът и потребителското търсене са движещите сили за подобряване и интегриране на концепцията за устойчиво развитие в бизнес организациите, а те са най-важният фактор за постигане на икономически растеж, екологична устойчивост и социална справедливост в обществото.

Изведената рамка от предизвикателства при интегриране на концепцията на микро равнище дава възможност за разработване и прилагане на един нов далновиден подход за интегриране на системите за устойчиво развитие. Възможност, която може да се доразвие при последващо изследване по тематиката и при интегриране на концепцията в българските индустриални предприятия в частност.

ЛИТЕРАТУРА

Ayres, R. (2007). On the practical limits to substitution. *Ecological Economics*, vol. 61, No. 1, pp. 115-128;

Dvorakova, L., Zborkova, J. (2014). *Integration of Sustainable Development at Enterprise Level*, Published by Elsevier Ltd., *Procedia Engineering* 69, pp. 686-695;

European Commission (1999). COMMISSION STAFF WORKING PAPER on SUSTAINABLE INDUSTRIAL DEVELOPMENT, SEC(1999) 1729, Brussels;

International Institute for Sustainable Development (IISD) (1992). *Business Strategy for Sustainable Development: Leadership and Accountability for the 90s*, published by the International Institute for Sustainable Development in conjunction with Deloitte & Touche and the World Business Council for Sustainable Development;

International Labour Organization (1999). *Conventions and Recommendations*, Published by ILO, <http://www.ilo.org/global/standards/introduction-to-international-labour-standards/conventions-and-recommendations/lang--en/index.htm> ;

International Standard Organization (2011). *ISO 14001:2011 - Environmental management systems -- Guidelines for incorporating eco-design*, Published by ISO.;

Ivey, R., Bansal, T., Chort, V. (2013). *Changing the System – The 10 Sustainability Challenges for Canadian Business in 2013*, Network for Business Sustainability, Produced in part by Deloitte;

Schaltegger, S., Herzig, C., Kleibir, O., Muller, J. (2002). *SUSTAINABILITY MANAGEMENT IN BUSINESS ENTERPRISES: Concepts and Instruments for Sustainable Organization*

Development, Published by: The Federal Ministry for the Environment, Nature conservation and Nuclear Safety (BMU) Division for Environment and Economy, Germany;

United Nations (1948). The Universal Declaration of Human Rights, Published by United Nations General Assembly, Paris;

United Nations (2013). Sustainable Development Challenges – World Economic and Social Survey, Department of Economic and Social Affairs, E/2013/50/Rev. 1 ST/ESA/344, New York;

United Nations (2015). Integrated Approaches to Sustainable Development Planning and Implementation, Department of Economic and Social Affairs - Division for Sustainable Development, New York;

United Nations (2015). Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development, published by United Nations, New York.